

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Дипломна робота

магістра

з теми:

РЕГІОНАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ
У КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Виконала: магістрантка
спеціальності 8.020302 Історія
заочної форми навчання
Цирканюк Ілона Олексіївна

Науковий керівник:
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
Опря Ігор Анатолійович

Кам'янець-Подільський – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА РОБОТИ.....	7
1.1. Історіографія теми.....	7
1.2. Джерельна база дослідження.....	11
РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУТИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ.....	17
2.1. Сучасні інтеграційні процеси в Латинській Америці.....	17
2.2. Етапи формування латиноамериканського регіоналізму.....	38
РОЗДІЛ 3. ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....	52
3.1. Питання інтеграції у політичному житті країн Латинської Америци.....	52
3.2. Громадські організації як суб'єкт інтеграційних процесів.....	73
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. в Латинській Америці відбувається активізація інтеграційних процесів, що виявилось у різних галузях суспільного, економічного та політичного життя. Кардинальні зрушення у порівнянні з 80-90 роками ХХ ст. відбулися у внутрішній політиці (зміна правлячих режимів, перехід від авторитаризму до демократії, «лівий поворот»), що вплинуло на зміну соціального та економічного розвитку, та визначило нові пріоритети правлячих урядів країн. Все це разом створює неоднозначну ситуацію: дозволяє перейти Латинській Америці на новий рівень політичної та економічної співпраці, відкриваючи багато можливостей та перспектив перед країнами, але з іншого боку, створює додаткові перешкоди, і залишає відкритим питання, чи готові правлячі режими та суспільство в цілому до нових трансформацій та викликів сучасності.

Також актуальність дослідження розвитку інтеграційних процесів у державах Латинської Америки та аналіз їх політико-економічних інтересів визначено геополітичною і стратегічною важливістю регіону. Регіональні об'єднання та форми взаємодії країн Латинської Америки були різними в залежності від історичного періоду. Причиною цього ставали постійні зміни правлячих сил в державах, вплив з боку США, події регіонального та світового масштабу. Велика кількість змін та втрата впливу багатьох інтеграційних форм співпраці протягом останніх десятиліть відображає складність економіко-політичних процесів і в першу чергу відсутність єдиної моделі регіональної інтеграції.

Співпраця країн у рамках політичних об'єднань значно збільшує їх вплив у світовій політиці. Ефективність діяльності окремих регіональних інтеграційних організацій залежить як від особливостей та інституційної структури організації, так і від рівня консолідації політичних і економічних інтересів окремих країн, що також визначає важливість вивчення теми.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, темами, планами.

Кваліфікаційна робота виконувалась у відповідності до тематики, яку розробляє кафедра всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Мета дослідження полягає у виявленні політичної та соціальної складових процесів інтеграції, що відбуваються в країнах Латинської Америки та виявлення специфіки інтеграційних об'єднань, що притаманні латиноамериканському континенту.

Для досягнення мети необхідно розв'язати наступні **завдання**:

- охарактеризувати історіографію та джерельну базу дослідження;
- визначити провідні інтеграційні об'єднання регіону та з'ясувати особливості їх формування, взаємодії з іншими організаціями та впливу на латиноамериканську інтеграцію в цілому;
- охарактеризувати становлення громадянського суспільства в регіоні та визначити його вплив на розвиток інтеграції;
- проаналізувати місце інтеграції у програмах провідних політичних партій латиноамериканських держав;
- визначити роль громадських організацій як суб'єктів інтеграційних процесів у Латинській Америці.

Об'єктом дипломної роботи є процес регіональної інтеграції в Латинській Америці.

Предметом дослідження є події, перебіг та результати регіональної інтеграції в Латинській Америці у кінці XX – на початку XXI ст.

Хронологічні межі дослідження визначено кінцем XX ст. – 2018 р. Нижня межа пояснюється активізацією інтеграційних процесів на континенті. Верхня хронологічна межа окреслена 2018 р., що обумовлено необхідністю охарактеризувати всі останні події, які стосуються соціально-політичного виміру інтеграційних процесів в Латинській Америці.

Географічні межі нашого дослідження охоплюють Латинську Америку в цілому. Це дає змогу більш детально прослідкувати та виявити характерні особливості процесу регіоналізації на континенті.

Методологічна база дослідження складається з комплексу загальнонаукових та спеціальних історичних методів дослідження. В основу розробки наукового дослідження було покладено принципи об'єктивності, історизму, плюралізму, послідовності, діалектики, детермінізму, комплексності та системності. Було використано компаративний метод, який дав змогу порівняти подібні та відмінні риси у дослідженні інтеграційних процесів в Латинській Америці та інших частинах світу, латиноамериканських політичних партій, громадянського суспільства тощо. Політичний аналіз допоміг докладно розглянути окремі політичні ситуації та процеси, що відбуваються в регіоні, та сформувані певні прогнози майбутнього розвитку інтеграції в регіоні. Використання різноманітних методів дало змогу всебічно дослідити тему роботи.

Елементи наукової новизни полягають у дослідженні сучасних політичних процесів в Латинській Америці та їхнього впливу на регіональну інтеграцію. Виявлено особливості ролі інтеграції у політичних процесах країн та її впливу на формування політичного курсу. Це дало змогу визначити плани політичних еліт стосовно вибору вектору розвитку регіональної співпраці. Встановлено, що інтеграція є засобом, за рахунок якого країни регіону намагаються зміцнити свій вплив та сформувані окремий центр впливу у багатополярній системі міжнародних відносин.

Практичне значення результатів роботи полягає у тому, що вони можуть використовуватись як аналітичний матеріал, у викладацькій діяльності в якості основної або додаткової інформації з метою підготовки навчальних програм для нормативних та спеціальних курсів з історії та міжнародних відносин, як основу для проведення наукових дискусій і семінарів, пов'язаних з інтеграцією, політичними процесами в Латинській Америці та міжнародними відносинами.

Апробація результатів роботи реалізована у процесі обговорення її окремих положень на II Міжнародній науково-практичній конференції «Наука та перспективи», яка відбулася 27-28 вересня 2018 року у м. Києві. Деякі аспекти дипломної роботи були викладені у статті «Уроки інтеграції в Латинській Америці у кінці XX – на початку XXI ст.», опублікованій у збірнику за результатами вище вказаної конференції.

Структура роботи відповідає меті і завданням дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Обсяг основного тексту роботи становить 89 сторінок. Повний обсяг роботи – 101 сторінка. Список використаних джерел та літератури складає 114 найменувань.

ВИСНОВКИ

У результаті розв'язання поставлених завдань було сформульовано ряд висновків.

Аналіз процесів, що проходять в світі на сучасному етапі доводить, що вони мають протилежний характер: об'єднання та роз'єднання. Процеси інтеграції на регіональному рівні допомагають країнам протистояти глобалізаційним тенденціям, зменшувати тиск з боку світових лідерів. Основною ціллю інтеграції є забезпечення розвитку економічних відносин та соціальної сфери, сприяння політичній взаємодії та співпраці з питань безпеки. Повноцінна реалізація даних планів самостійно країною неможлива, тому об'єднувчі процеси являються необхідністю.

При оцінці інтеграційних об'єднань в латиноамериканському регіоні необхідно враховувати хронологічний період їхнього формування. Всі зміни відбувалися під впливом політичних трансформацій в державах, економічних процесів на міжнародному та локальному рівнях. Для Латинської Америки характерна наявність декількох інтеграційних моделей. Цей факт перешкоджає розвитку об'єднувчих процесів в регіоні. Велика кількість неефективних інтеграційних об'єднань, постійні трансформації форм співробітництва та зміна країн-членів – якості, притаманні інтеграційним процесам у латиноамериканському регіоні.

Інтеграційні процеси в Латинській Америці відбуваються вже більше ніж півстоліття і направлені на об'єднання держав. Інтеграція в регіоні має характер відкритого регіоналізму, який базується на мінімізації впливу США. Економічні перетворення, що передбачає новий регіоналізм, стосуються розширення поглядів на торговельні відносини та важливості розвитку регіональних об'єднань (наприклад, МЕРКОСУР). Основним показником дистанціювання від США стало формування об'єднання УНАСУР.

Для характеристики латиноамериканської інтеграції варто визначити ряд чинників, які впливають на її розвиток: політичні, геостратегічні та економічні. Об'єднувчі процеси в Латинській Америці відбуваються шляхом

створення та функціонування регіональних організацій. МЕРКОСУР і УНАСУР координують діяльність країн у досягненні спільних політичних та економічних цілей, а також збільшення ролі у світовій політиці. Лідери регіону (Аргентина та Бразилія) безпосередньо впливають на розвиток інтеграції. Звичайно, що латиноамериканська інтеграція – процес складний та своєрідний, на який постійно впливають як внутрішні так і зовнішні фактори. Проте, іншого варіанту немає, адже амбіції країн Латинської Америки можуть бути реалізовані лише завдяки об'єднанню зусиль всіх держав регіону та перетворенню його на впливового актора міжнародних процесів та глобальної політики.

Дослідження альтерглобалізму дають змогу дійти висновку, що попри той факт, що це відносно новий процес, проте в латиноамериканських країнах він побудований на історичних традиціях протистояння двох протилежностей: панамериканізму і латиноамериканізму. Основною ціллю альтерглобалізму в Латинській Америці є ліквідація (в крайньому випадку – зменшення впливу) наслідків глобалізації. Основний протест направлений проти ініціативи США об'єднати Північну та Південну Америки (за допомогою НАФТА, АЛКА, договорів про торгівлю тощо).

На сучасному етапі країни Латинської Америки беруть активну участь у світових політичних, економічних процесах. Глобалізація стала поштовхом для активного розвитку регіону та поступового збільшення його ролі в міжнародних відносинах. Проте, не зважаючи на досягнення, латиноамериканські держави повністю не позбулися впливу минулих подій. Авторитарні режими деструктивно впливали на суспільство та господарство в регіоні. Тому сучасні уряди приділяють велику увагу відновленню соціальної сфери та всебічному розвитку латиноамериканських націй. Альтерглобалізм в Латинській Америці повністю охоплює соціальну сферу, всі верстви суспільства. Важливу роль відіграють такі актори альтерглобалістського руху як неурядові організації та соціальні рухи. Вони знаходяться у постійній взаємодії між собою. Громадські рухи та неурядові

організації є важливим елементом, який репрезентує інтереси суспільства та є посередником між владою та населенням.

Розвинене громадянське суспільство є показником демократії, впливає на прийняття рішень в політичній та економічній сферах, в тому числі на вибір інтеграційного курсу держави. Тому більшість латиноамериканських країн приділяють велике значення розвитку громадянського суспільства та соціальної сфери в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

І. ДЖЕРЕЛА

1. MERCOSUR [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.mercosur.int/innovaportal/v/4058/11/innova.front/mercosur>
2. NAFTA Secretariat [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.nafta-sec-alena.org/Home/Welcome>
3. Альваро Марсело Гарсиа Линера. Глобализация мертва // Латинская Америка. 2017. № 6. С. 28-32.
4. Дилма Руссефф. Отстранение меня от власти – первый акт драмы, но не последний // Латинская Америка. 2017. № 11. С. 6-11.
5. Кардозу Ф. Э. Интервью журналу «Свободная мысль» // Свободная мысль. 2010. №1. С. 34-39.
6. Кастро Ф. «Экономический порядок, господствующий сегодня в мире, неизбежно рухнет». Фрагменты речи на митинге в Сантьяго-де-Куба 1 января 1999 г. // Латинская Америка. 1999. №4. С. 4-10.
7. Кастро Ф. Брат Обама // Латинская Америка. 2016. № 5. С. 6-9.
8. Кастро Ф. Размышления коменданте. М.: Альпина нон-фикшн, 2009. 248 с.
9. Кристина Фернандес де Киршнер: «Главное – это то, что ты делаешь на своем посту, а не сам пост». Интервью с президентом Аргентины // Латинская Америка. 2015. № 6. С. 24-31.
10. Конституции зарубежных стран. М.: БЕК, 1999. 584 с.
11. Права человека: Сборник универсальных и региональных международных документов / Сост. Л. Н. Шестакова. М.: Изд-во Московского ун-та, 1990. 205 с.
12. Современные конституции. Сборник действующих конституционных актов. – Москва: Книга по требованию, 2013. Т. 2. 656 с.

13. Патрисио Альберто Чавес Савала. Эквадор решительно меняется к лучшему [Электронный ресурс] // Режим доступа: <https://interaffairs.ru/news/show/12464>
14. Патрисио Чавес Савала. Политический процесс в Эквадоре в XX – начале XXI вв.: от «Либеральной» до «Гражданской» революции // Латинская Америка. 2016. № 7. С. 5-17.
15. Фернандо Луго. Импичмент Руссефф – попытка подчинить Бразилию империи США». Интервью с бывшим президентом Парагвая // Латинская Америка. 2016. № 6. С. 35-37.

II. ЛІТЕРАТУРА

16. Алексеев І. В. Національні держави в умовах глобалізації світу (політичні і правові аспекти). К.: Аспект поліграф, 2006. 360 с.
17. Бабкіна О. В. Методологія дослідження політичного життя суспільства // Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. К. : Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 2. С. 3-8.
18. Балтачева М. Николасу Мадуро грозит «бразильский сценарий» [Электронный ресурс] // Взгляд. Режим доступа: <http://vz.ru/world/2016/6/8/815001.html>
19. Барановский В. Г. Политическая интеграция в Западной Европе. Некоторые вопросы теории и практики. М.: Наука, 1983. 264 с.
20. Бедерак Д. А. Особенности использования финансовых инструментов выравнивания уровней экономического развития в МЕРКОСУР // Проблемы современной экономики. 2013. № 4 (48). С. 148-151.
21. Бенюх Н. Ф. Формування громадянського суспільства в контексті соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. Режим доступу:

- http://www.academy.gov.ua/news/news_2009/doc/news_2009_06_17_CEI/tezy/t_benuch.doc
22. Богданова Т. «Боліваріанська альтернатива для Америки» та її місце у процесах американської інтеграції // Сучасна українська політика. К., 2009. Вип. 16. С. 382-386.
23. Бостан С. И. Особенности развития интеграции как формы международной политики в контексте современных глобализационных процессов [Электронный ресурс] // Международный электронный научный журнал. 2014. № 4. Режим доступа: <http://st-hum.ru/content/bostan-si-osobennosti-razvitiya-integracii-kak-formy-mezhdunarodnoy-politiki-v-kontekste>
24. Бредіхін А. В. Співробітництво Європейського Союзу з країнами Латинської Америки у 1990-і роки // Наука. Релігія. Суспільство. 2009. С. 3-5.
25. Букова И. А. Тенденция регионализации и «левый поворот» в странах Латинской Америки. М.: Прогресс, 2011. 220 с.
26. Буторина О. В. Понятие региональной интеграции: новые подходы [Электронный ресурс] // Полит.ру. Режим доступа: <http://www.polit.ru/research/2006/04/10/butorina.html>.
27. Валлерстайн И. Как далеко влево продвинулась Латинская Америка? [Электронный ресурс] // СКПЕСИС. Режим доступа: http://scep sis.net/library/id_2102.html.
28. Варгас Л. А. Популизм возвращается? // Россия в глобальной политике. 2006. № 2. С. 106-116.
29. Ващенко Ю. В. Переориентация современной внешней политики Боливии // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2014. № 8. С. 34-38.
30. Венесуэла присоединилась к МЕРКОСУР [Электронный ресурс] // Режим доступа: <https://www.ictsd.org/bridges-news>

- 31.Весела Н. М. Інтеграційні процеси в Латинській Америці та Карибському басейні: особливості, тенденції, перспективи. К.: Логос, 2002. 218 с.
- 32.Виноградова Е. А. Саммит ЕС - Латинская Америка 2013: итоги и перспективы евро-латиноамериканских отношений [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://mir-politika.ru/3363-sammit-es-latinskaya-amerika-2013-itogi-i-perspektivy-evro-latinoamerikanskih-otnosheniy.html>
- 33.Гражданское общество [Электронный ресурс] // Грандарс. Режим доступа: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/grazhdanskoe-obshchestvo.html>
- 34.Гражданское общество: признаки, функции, концепции [Электронный ресурс] // Обществознание. Режим доступа: <http://www.studysocial.ru/politiceskaa-sfera/grazhdanskoe-obsestvo>
- 35.Гражданское общество: соотношение между правовым государством и гражданским обществом [Электронный ресурс] // Политология. Режим доступа: <http://all-politologija.ru/ru/grazhdanskoe-obshhestvo>
- 36.Дабагян Э. Левый поворот в Латинской Америке: причины, содержание, последствия? // Латинская Америка. 2006. № 6. С. 4-27.
- 37.Давыдов В. М., Бобровников А. В. Роль восходящих гигантов в мировой экономике и политике (шансы Бразилии и Мексики в глобальном измерении). М.: ИЛА РАН, 2009. 234 с.
- 38.Державна установа «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України» [Електронний ресурс] Режим доступа: <http://ivinas.gov.ua/uk/pro-institut.html>
- 39.Жирнов О. А. «Левый поворот» в Латинской Америке: Аналитический обзор. М.: РАН ИНИОН, 2008. 130 с.
- 40.Заболотна М. Ф. Особливості розвитку субрегіональних інтеграційних об'єднань в Латинській Америці: політичний аспект / М. Ф. Заболотна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Філософія, Соціологія, Політологія : збірник наукових праць. 2015. № 5. С. 87-95.

41. Заболотна М. Ф. Вплив альтерглобалізму на розвиток інтеграційних процесів в Латинській Америці / М. Ф. Заболотна // *Evropský politický a právní diskurz*. 2016. Svazek 3. – 5. vydání. S. 28-32.
42. Заболотна М. Ф. Вплив громадянського суспільства на вибір інтеграційного курсу на прикладі України та Латинської Америки / М. Ф. Заболотна // *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць* / гол.ред. В. М. Вашкевич. 2016. № 111. С. 366-370.
43. Заболотна М. Ф. Вплив нового регіоналізму на розвиток країн Латинської Америки // *Вісник Маріупольського державного університету*. 2015. № 13-14. С. 242-249.
44. Заболотна М. Ф. Демократія по-аргентинські: особливості президентства К. Кіршнер // Міжнародна наукова конференція «Роздуми про глобальну політичну теорію (в контексті енцикліки «Caritas In Veritate»)», Львів, 13-14 березня 2014 р. Львів: УКУ, 2014. С. 29-30.
45. Заболотна М. Ф. Інтеграційна політика Аргентини за президентства К. Кіршнер // *Слов'янський вісник : збірник наукових праць*. 2014. Вип. 18. С. 177-182.
46. Заболотна М. Ф. Особливості формування інтеграційного курсу в програмах «лівих» політичних партій країн Латинської Америки // *Вісник Маріупольського державного університету*. 2016. № 15. С. 210-217.
47. Ибероамериканский мир глазами молодых ученых: (Научная конференция молодых латиноамериканистов. Москва, 13-14 июня 2006 г. Тезисы докладов). М. : ИЛАРАН, 2006. 72 с.
48. Ивановский З. В. Глобализирующийся мир и Латинская Америка: в поисках экономической и политической парадигмы // *Пространство и время в мировой политике и международных отношениях*. М. 2007. Т. 7. С. 94-107.
49. Ивановский З. В. Социальные и политические конфликты в Латинской Америке // *Латинская Америка*. 2016. № 4. С. 5-24.

50. Изменение роли ОАГ в XXI веке [Электронный ресурс] // Россия и Иberoамерика в глобализующемся мире: история и современность (в 2-х томах). СПб.: СПбГУ, 2014. Т. 1. С. 455-463.
51. Интеграционные процессы в западном полушарии / Г. М. Костюнина и др. М.: МГИМО-Университет, 2013. 318 с.
52. Искандаров А. И. Классические теории европейской политической интеграции и возможность их использования в интеграционных процессах в регионе ЦА [Электронный ресурс] // Казахстан-Спектр. 2006. № 4. С. 40-52. Режим доступа: <http://kisi.kz/ru/categories/geopolitika-i-mezhdunarodnye-otnosheniya/posts/klassicheskie-teorii-evropeyskoj-politicheskoy-integrac>
53. История Латинской Америки: Вторая половина XX века / отв. ред. Е. А. Ларин. М.: Наука, 2004. 607 с.
54. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=2>
55. Кагарлицкий Б. Латинская Америка: революция ради интеграции? [Электронный ресурс] // Взгляд. Режим доступа: <http://www.vzglyad.ru/columns/2007/1/22/65341.html>
56. Кальюни Э. О. Экономическая стабильность и кризис неолиберализма в Латинской Америке // Латинская Америка. 2007. № 5. С. 18-28.
57. Канунников А. А. Европейский союз – Латинская Америка: экономическое, политическое, социальное сотрудничество. М.: Институт Европы Российской академии наук, 2014. 102 с.
58. Картунов О. В. Інформаційне суспільство: аналіз політичних аспектів зарубіжних концепцій. К.: Університет економіки та права «КРОК», 2012. 344 с.
59. Касаткина Е. А. Теоретические основы формирования внешнеполитических стратегий США в отношении Кубы в первой половине XX в. // Исторические, философские, политические и

- юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. 2011. № 5. С. 103-106.
60. Кауфман Р. Латинская Америка: новые вызовы // Мировая экономика и международные отношения. 1998. № 4. С. 72-76.
61. Ковальова О. І. Політична інтеграція в Латинській Америці: генеза, ключові характеристики, детермінанти кризових тенденцій. К.: Логос, 2004. 280 с.
62. Колосов Ю. М. К вопросу о примате международного права // Международное право в современном мире. 1991. С. 6-18.
63. Костюнина Г. М. Эволюция концепции формирования общерегиональной зоны свободной торговли в Латинской Америке // Российский внешнеэкономический вестник. 2008. № 7. С. 11-20.
64. Кузнецов Д. И. Латиноамериканская интеграция и субрегионализация на современном этапе: политико-идеологическое измерение [Электронный ресурс] // Comparative politics. 2015. С. 65-84. Режим доступа: <http://www.comparativepolitics.org/jour/article/view/316/336>.
65. Кузнецов Е. А. Некоторые вопросы теории интеграции [Электронный ресурс] // Вестник КазНПУ. 2013. Режим доступа: <http://articlekz.com/article/11058>
66. Кучик О. Функціональні особливості міжнародних організацій // Вісник Львівського Університету. Серія: Міжнародні відносини. 2006. Вип. 17. С. 95-101.
67. Лавут А. А. МЕРКОСУР: современный этап развития, особенности функционирования и торговой политики в отношении третьих стран // Российский внешнеэкономический вестник. 2010. С. 64-74.
68. Лавут А. А. Поиски латиноамериканской модели // Латинская Америка. 2011. № 2. С. 4-21.
69. Лавут А. А. Развитие региональной интеграции в Западном полушарии // Интеграция в Западном полушарии и Россия. М.: Институт Латинской Америки РАН, 2004. С. 25-28.

70. Латинская Америка: возвращение на авансцену мировой политики / И. Лабинская [и др.] // Мировая экономика и международные отношения. 2007. № 1. С. 84-95.
71. Латинская Америка: возвращение на авансцену мировой политики / К. Л. Майданик [и др.] // Мировая экономика и международные отношения. 2007. № 2. С. 90-100.
72. Лебедева Т. П. Гражданское общество // Политология: Лексикон / под ред. А. И. Соловьева. М.: РОССПЭН, 2007. С. 103-110.
73. «Левый поворот» в Латинской Америке: аналитический обзор [Электронный ресурс] // Новая и новейшая история. Режим доступа: <https://sites.google.com/site/contemphist/studentam/umk-novejsaa-istoria-stranzapada/levyj-povorot-v-latinskoj-amerike>
74. Левый поворот в Латинской Америке: причины, содержание, последствия [Электронный ресурс] // («круглый стол» в Институте Латинской Америки РАН). 2006. Режим доступа: https://otherreferats.allbest.ru/political/00220186_0.html
75. Майданик К. Л. «Четвертая волна» (о новом цикле социально-политического развития Латинской Америки. Взгляд слева) // Мировая экономика и международные отношения. 2006. №12. С. 24-30.
76. Майданик К. Л. Альтерглобалистское движение в Латинской Америке: исторические корни, структура, борьба против проекта ALCA [Электронный ресурс] Режим доступа до ресурсу: <http://saint-juste.narod.ru/maidanik2.html>
77. Макаркин А. Левая волна в Латинской Америке: левоцентристы и националисты [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://politcom.ru/3846.html>.
78. Мартынов Б. Ф. Безопасность: латиноамериканские подходы. М.: Институт Латинской Америки РАН, 2000. 324 с.
79. Мутагиров Д. З. Международные политические институты: актуальные проблемы истории и теории. М.: Логос, 2009 384 с.

80. Нуньес Р. Конец гегемонии левых сил в Латинской Америке
[Электронный ресурс] // Иносми. Режим доступа:
<http://inosmi.ru/politic/20160723/237300701.html>.
81. Овчаренко Н. Е. Модели современных интеграционных процессов
[Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.xserver.ru/user/msipr>
82. Окунева Л. С. «Левый поворот» и демократия в Латинской Америке
[Электронный ресурс] // Международные процессы. 2009. С. 43-53. Режим
доступа: <http://www.intertrends.ru/nineteenth/005.htm>.
83. Окунева Л. С. Бразилия: особенности демократического проекта:
страницы новейшей политической истории латиноамериканского гиганта
(1960-е гг. 2006 г.). М.: МГИМО-Университет, 2008. 823 с.
84. Окунева Л. С. Бразильский опыт социальной модернизации в начале
XXI века Л. С. Окунева // Вестник МГИМО. 2010. № 2. С. 294-310.
85. Окунева Л. С. Дилма Русеф – первая женщина-президент в истории
Бразилии // Латинская Америка. 2011. № 1. С. 27-40.
86. Петрас Дж. Латиноамериканский социализм 21 века в исторической
перспективе [Электронный ресурс] Режим доступа:
<http://left.ru/2009/10/petras192.phtml>
87. Побединский И. М. Концептуальные основы интеграционных процессов //
Известия Российского государственного педагогического университета
им. А. И. Герцена. 2008. С. 32-38.
88. Политические институты и институциональный анализ [Электронный
ресурс] // Теория политики. Режим доступа:
<http://politics.ellib.org.ua/pages-7576.html>
89. Попович А. Интеграция: теоретические аспекты [Электронный ресурс]
Режим доступа: <http://fmp-gugn.narod.ru/pop2.html>.
90. Пятаков А. Н. Боливарианский и Тихоокеанский альянсы // Латинская
Америка. 2014. С. 25-41.

91. Пятаков А. Н. УНАСУР: прагматичная мечта о единой Южной Америке [Электронный ресурс] // РСМД. Режим доступа:
http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=4227#top-content
92. Романова З. И. Латинская Америка и Карибы. Политические институты и процессы. М.: Наука, 2000. 448 с.
93. Романова З. И. Латинская Америка: региональная интеграция на новом витке развития // Мировая экономика и международные отношения. 2005. № 10. С. 88-98.
94. Романюк Н. Класичний міжурядовий підхід: основні положення та історичний контекст // Вісник Львів. ун-ту. Сер. «Міжнародні відносини». 2008. Вип. 25. С. 87-96.
95. Рыжов В. Б. Сотрудничество Европейского союза со странами и региональными организациями Азии и Латинской Америки в свете европейской «политики содействия развитию». М.: Юстицинформ, 2014. 248 с.
96. Савин Л. Век Латинской Америки [Электронный ресурс] Режим доступа:
<http://www.odnako.org/magazine/material/vek-latinskoj-ameriki/>
97. Стоякин С. Г. Международная интеграция: понятие, виды, формы // Московский журнал международного права. 2004. № 3. С. 17-30.
98. Стрежнева М. Интеграция и вовлечение как инструменты глобального управления [Электронный ресурс] // Международные процессы. 2005. № 3 (7). Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/seventh/002.htm>
99. Строганов А. И. Латинская Америка в конце XX века [Электронный ресурс] Режим доступа:
http://www.indiansworld.org/Latin/latamerica_history_str23.html#.WPTSO2clNIV
100. Строганов А. И. Латинская Америка: страницы истории XX века / А. И. Строганов. М.: Едиториал УРСС, 2004. 168 с.
101. Строганов А. И. Новейшая история стран Латинской Америки. М.: Высшая школа, 1995. 415 с.

102. Сударев В. П. «Левый поворот» в Латинской Америке и новые геополитические построения // Латинская Америка в современной мировой политике /отв. ред. В.М. Давыдов. М.: Наука, 2009. С. 169-185.
103. Тарасова И. С. Меркосур на пути создания постоянной системы разрешения споров [Электронный ресурс] // ИЛА РАН. 2005. № 7. Режим доступа: <http://ilaran.ru/?n=149>
104. Ткач О. І. Громадсько-політичні організації як чинник становлення громадянського суспільства в країнах Латинської Америки // Науковий вісник Дипломатичної академії України: Світова та українська дипломатія: історичний досвід, сучасний стан, перспективи. 2009. Вип. 15. С. 365-369.
105. Ткач О. І. Стратегії політичної модернізації країн Латинської Америки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. політ. наук. К., 2007. 42 с.
106. Филимонов Г. Переворот. Кому мешала Дилма Русеф? [Электронный ресурс] / Г. Филимонов // Свободная Пресса. Режим доступа: <http://svpressa.ru/politic/article/148938/>
107. Фуентес Ф. Разногласия лидеров Латинской Америки [Электронный ресурс] // Иносми.ру. Режим доступа: <http://inosmi.ru/world/20150602/228362341.html>
108. Чекаленко Л. Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем: Навчальний посібник. К.: ДАУ, 2013. 628 с.
109. Чумакова М. Л. Кризис общественной безопасности // Латинская Америка : Научный и общественно-политический журнал. 2013. № 1. С. 4-20.
110. Шибаева Е. А. К вопросу о наднациональном характере универсальных международных организаций // Московский журнал международного права. 1992. № 4. С. 81-93.
111. Шишков Ю. В. Государство в эпоху глобализации [Электронный ресурс] // Мировая экономика и международные отношения. 2010. № 1.

- С. 3-13. Режим доступа: <http://naukarus.com/gosudarstvo-v-epohu-globalizatsii>
112. Южноамериканский общий рынок МЕРКОСУР [Электронный ресурс] // Минэкономразвития РФ. Режим доступа:
http://economy.gov.ru/minec/activity/sections/foreigneconomicactivity/economic_organization/merkosyr
113. Яковлев П. Государство и общество в Латинской Америке: история и современность [Электронный ресурс] // Перспективы. Режим доступа:
http://www.perspektivy.info/oykumena/krug/gosudarstvo_i_obshhestvo_v_latinskoj_amerike_istorija_i_sovremennost_2014-02-28.htm
114. Яковлев П. Экономика Латинской Америки в эпицентре «идеального шторма» [Электронный ресурс] // Перспективы. Режим доступа:
http://www.perspektivy.info/oykumena/ekdom/ekonomika_latinskoj_ameriki_v_epicentre_idealnogo_shtorma_2016-08-01.htm